

Julkaisija:

Suomen keltologinen seura - Finlands keltologiska sällskap (SFKS) r.y.
Toimisto: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki p. 09 - 228 6790
email: sfks@voxopm.csc.fi

Seuran johtokunnan jäsenten yhteystiedot:

Harri Nyberg (esimies)

Kasvibiologian laitos, PL 27,00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) - 708 5432 harri.nyberg@helsinki.fi

Tom Sjöblom (puheenjohtaja)

Uskontotieteen laitos, JP 13, 00014 Helsingin yliopisto
tel. (09) -191 23587 tom.sjoblom@helsinki.fi

Tuija Kuha

Kaskihara 3 A, 02340 Espoo
tel. (09) - 813 5013 email c/o jorma.kuha@vtt.fi

Petri Pietiläinen

Multniemenranta 12, 78300 Varkaus
tel. (017)-5528722 petri.pietilainen@pp.inet.fi

Kirsi Yläne

Puistotie 2-4 A 9, 02760 Espoo
tel. (09) - 863 8859 kirsi.ylanne@helsinki.fi

Pekka Toivanen

Musiikkitieteen laitos, Jyväskylän yliopisto, PL 35, 40351 Jyväskylä
tel. (014) - 601 352 ptoivane@pop.jyu.fi

Riitta Latvio (sihteeri)

Runeberginkatu 53 B 53, 00260 Helsinki
tel. (050) - 583 8597 riitta.latvio@vatt.fi

Tiedote ilmestyy neljä (4) kertaa vuodessa. Se lähetetään seuran jäsen-maksun suorittaneille. Jäsenmaksu on 60 mk ja opiskelijoilta 40 mk, joka voidaan suorittaa seuran pankkitilille PS-Tili: 800017-658 504.

Taitto: Riitta Latvio

ISSN 1239-8594

Tässä numerossa:

- s. 2 Gaelic League ja naiset (1893-1921)
s. 10 Kirja-arvostelu - Roddy Doyle:
Nimeni on Henry Smart. Kertomus rakkaudesta, vihasta ja kapinasta.

Tapahtuu keltologian alalla:

SFKS ry:n vuosikokous ma 15.5.2000, klo 17.00 Tieteiden talolla ls. 505.
Vuosikokouksessa esitelmöi Tom Sjöblom aiheesta "Tabuajattelu varhaisirlantilaisessa kertomuksessa *Fled Bricrenn*".

14th Irish Conference of Medievalists
29.6. - 1.7. 2000

National University of Ireland, Maynooth
Contact: Dr. Catherine Swift
email: cjsswift@liverpool.ac.uk

Pilgrimage: Jerusalem, Rome, Santiago, Ireland. An Interdisciplinary Conference
26. - 29.7. 2000

Dep. of History, University of Cork
Information: Dr. Dagmar Ó Riain-Raedel
email: pilgrim@ucc.ie

20th Annual Harvard Celtic Colloquium
20. - 22.10. 2000

Dep. of Celtic Languages and Literatures
Harvard University, Cambridge (Ma)
email: celtic@fas.harvard.edu

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Kelttien uskontoperinteessä elämä jakaantui vuodenaikojen rytmittämänä. Tärkeimmät uskonnolliset juhlat kertoivat samalla myös uuden ajanjakson alkamisesta yhteisön vuotuisessa elämänrytmissä. Irlantilaisessa perinteessä kevääseen siirryttiin helmikuussa lampomisajan alkuun sijoittuvan imbolc-juhlan myötä. Varsinaisesta kasvukauden ja kesän alusta ilmoitti kuitenkin toukokuun alun beltine-juhla. Beltine-juhlan aikana irlantilaisilla oli tapana ajaa karja ulos kesä laitumille. Joskus tämä tapahtui kuljettamalla ne kahden kokkotulen välistä, joka samalla rituaalisesti puhdisti karjan.

Akateeminen vuosi on myös lähestymässä loppuaan. Keltologiaa ei kuitenkaan kannata kokonaan unohtaa kesälläkään. Silloin on aikaa lukea ne kirjat, joita ei talven aikana ehtinyt lukea ja toivottavasti seuran jäsenillä on myös aikaa matkustella kelttien mailla ja kenties kirjoitella sitten kokemuksistaan raportteja syksyn tiedotteissa.

Muistakaa myös, ettei keltologisen seuran toiminta ole vielä ohi tältä vuodelta. Edessä on vuosikokous ja vuosikokous esitelmä ja toivottavasti jäsenistö osallistuu tilaisuuteen suurin joukoin. Uusia aktiiveja kaivataan aina.

Kiitoksia kaikille menneestä vuodesta ja hyvää kelttikesää!

GAELIC LEAGUE JA NAISET (1893-1921)

Iirin kielen puhujien määrä romahti Irlannissa 1800-luvulla. Vuosisadan alussa arvioiden mukaan vielä ainakin puolet Irlannin väestöstä oli puhunut iiriä, mutta vuoden 1891 väestönlaskennassa vain alle 15 % irlantilaisista ilmoitti puhuvansa iiriä ja ainoastaan kahdeksan irlantilaista tuhannesta kertoi osaavansa yksinomaan iiriä. Englannin nouseminen Irlannin valtakieleksi oli tosin alkanut jo ennen 1800-lukua, jolloin tuo kehitys vain saavutti huippunsa. Syynä iirin aseman romahtamiseen voidaan pitää kolonialismia: Englannin vallan kasvaessa ja englanninkielisen kulttuurin levitessä Brittein saarilla saarten kelttiläisiä kieliä alettiin pitää englantia ala-arvoisempina. Yhteisen kielen, siis englannin, merkitystä korostettiin brittihallinnossa, ja englantia oli kaupankäynnin ja oikeuslaitoksen kieli. Vähitellen Irlannin katolinen yläluokka omaksui hallitsevan protestanttietiitin kielen. Kun Irlanti sitten 1800-luvun alussa unionin avulla sidottiin entistä tiukemmin brittiläiseen valtakuntaan, kielenvaihdos levisi lähes koko irlantilaiseen väestöön. Lisäsäilyksen iirin aseman heikkenemiseen antoi vielä vuosien 1845–1847 suuri nälänhätä, joka koetteli ankarimmin juuri köyhiä, iirinkielisiä alueita Connachtin ja Munsterin maakunnissa. Tämä

sijasta hän olisi tyytynyt etsimään uusia ominaisuuksia. Viimeistelemätöntä tuntumaa korostavat sarjakuvamaisten henkilöiden lisäksi esimerkiksi Henryn ja neiti O'Shean omituinen 'Bonnie ja Clyde' -romanssi ja Henryn yli-inhimillisen nopea aikuistuminen. Uskomatonta kyllä, Doylen omien sanojen mukaan romaani julkaistiin vasta yksitoista kuukautta sen jälkeen kun se oli jo käytännössä valmis.

Doyle kirjoittaa Henry Smartin tarinaa ikään kuin se olisi totta, jossain yhteydessä on puhuttu jopa - melkoisen harhaanjohtavasti - maagisesta realismista. Välttämättä siitä, onko Doylen kirjoittama 'luento' Irlannin historiasta totta tai ei, *Nimeni on Henry Smart* on hänen kunnianhimoisin teoksensa. Kirjan loppuun on jopa liitetty lähdeluettelo, joka on nykyromaanille hyvin harvinaista. Vaikka pääasiassa Irlannin historiasta kertovista teoksista koostuva erittäin laaja kirjallisuushakemisto luo teokselle tiettyä historiallista luotettavuutta, niin uskoakseni se on paremminkin tyylikeino kuin välttämätön apuväline romaanin kirjoittamiseen. Luultavasti Doyle olisi pystynyt romaaninsa kirjoittamaan pienemmälläkin määrällä aiheeseen liittyvää tietokirjallisuutta. Jopa Doyle itse sanoi, että "sillä, mitä Dublinin pääpostissa tapahtui pääsiäismaanantaina 1916 ei ole romaanin kannalta mitään merkitystä."

Henry Smartin ja pääsiäiskapinan myötä Doyle heittää hyvästit ympäristölle, jossa hän on ollut vahvimillaan: nykypäivän Dublinille ja erityisesti sen pohjoisosan työväenluokan kortteille pubeineen ja nakkikioskeineen. Lukijoiden on turha toivoa, että Doylen harhailu historian hämärissä olisi väliaikaista, sillä *Nimeni on Henry Smart* on ensimmäinen osa kolmen romaanin trilogiasta, jonka työnimenä on *The Last Roundup*.

Roddy Doyle tulee niittämään romanillaan varmasti monenlaisia kunniamainintoja, mutta yksi mielenkiintoisimmista lienee ehdokkuus epäonnistuneimman rakastelukohtauksen kirjoittajaksi (aiempien ehdokkaiden joukossa on ollut mm. Doylen kovasti ihailema Salman Rushdie, lieneekö tämä tieto innoittanut moiseen suoritukseen). Doyle ei palkintoa kuitenkaan voittanut, vaikka edellytykset olivat hyvät:

(...) Ja me laukesimme yhdessä – vaikka minä en sitä tiennyt – niin vaahdon peitossa että liimauduimme molemmat postimerkkeihin ja minä olin pelästynä kuoliaaksi, koska mitään tällaista ei ollut naiselle koskaan ennen tapahtunutta enkä minä tiennyt tekikö hän kuolemaa vai nauroi päälläni. Hän takoi minua liimaa vasten. (Otsassani on edelleen kaksi nännien jättämää rokonarpea.)

Vaikka Roddy Doylen uusimmasta romaanista löytyy kritisoitavaa lähes yhtä paljon kuin aiemmista yhteensä, *Nimeni on Henry Smart* on silti hyvä romaani. Näköjään Doyle on niin taitava kirjoittaja, että hän pystyy kirjoittamaan hyvää tekstiä aiheesta tai asetelmista riippumatta. Vielä parempi romaani olisi, jos Doyle olisi malttanut tiivistää sanottavansa vaikkapa kolmeen sataan sivuun. Kaikesta huolimatta Roddy Doyle on yhä parhaita nykykirjallisuuden tarinankertojia.

A Star called Henry (Nimeni on Henry Smart) on Dublinissa asuvan Roddy Doylen (s. 1958) kuudes romaani. Aiemmin hän on kirjoittanut romaanit *The Commitments* (1987), *The Snapper* (1990), *The Van* (1991), *Paddy Clarke ha ha ha* (1993, suomennettu *Paddy Clarke hähhähää*) ja *The Woman Who Walked into Doors* (1996, suomennettu *Nainen, joka törmäili oviin*). Lisäksi hän on kirjoittanut näytelmät *Brownbread* (1989) ja *War* (1993) sekä käsikirjoituksen tv-sarjaan *Family* (1994). Doylen kolme ensimmäistä romaania, ns. *Barrytown-trilogia* on tehty elokuviksi. *The Commitments*in (1991) ohjasi Alan Parker, *The Snapper*in (1993) ja *The Van*in (1996) Stephen Frears, Doyle on ollut käsikirjoittamassa kaikkia kolmea elokuvaa. *Paddy Clarke Ha ha ha* voitti Booker-palkinnon 1993, *The Van* oli ehdolla saman palkinnon saajaksi.

Juha Teppo

Gaelic League oli irlantilaisnaisten kannalta merkittävä sen vuoksi, että se hyväksyi ensimmäisenä nationalistisena järjestönä naiset miesten kanssa tasavertaisiksi jäsenikseen. Naiset myös osallistuivat laajasti järjestön toimintaan, ja erään arvion mukaan ”yksi liiton voimista oli juuri se, että se käytti hyväkseen naisten voimavaroja.” (R. V. Comerford 1996: *Ireland, 1870–1921*, teoksessa W. E. Vaughan (toim.), *A New History of Ireland, VI: Ireland under the Union, II, 1870–1921*, London, s. lii.) Toisaalta sama kirjoittaja kuitenkin jatkaa: ”Silti sen seuraukset naisten asemaan yhteiskunnassa voidaan nähdä epäselvinä: onkin kysytty, olivatko naiset tervetulleita tasavertaisina vai kannattajina.” (Ibid.) Irlannissa, kuten monissa muissa maissa, naiset osallistuivat aktiivisesti itsenäisyystaisteluun, mutta itsenäistymisen jälkeen naiset eivät juurikaan osallistuneet politiikkaan. Ihmetystä herättääkin se, miksi Gaelic Leaguessa johtokunnassa asti innokkaasti toimineet naiset eivät lähteneet mukaan politiikkaan samoin kuin järjestössä toimineet miehet. Yksi selitys tähän kysymykseen löytyy mielestäni tarkastelemalla lähemmin sitä, millaisena Gaelic League piti naisten roolia iirin säilyttämisessä ja irlantilaisessa yhteiskunnassa.

Itse Gaelic Leaguessa naiset siis olivat tasavertaisia jäseniä miesten kanssa ja he osallistuivat lähes kaikkiin samoihin toimiin kuin miesjäsenetkin. Valitettavasti on mahdotonta sanoa, kuinka paljon naisia Gaelic Leaguessa oli jäsenenä tai kuinka suuri naisten osuus jäsenistöstä oli ennen Irlannin itsenäistymistä, koska Gaelic Leaguen jäsenistöstä ei ole saatavilla tarkkoja tilastoja ja järjestön kokonaisjäsenmäärästäkin on esitetty vain arvioita. Tosin Gaelic Leaguen ensimmäisen vuosiraportin mukaan naisia oli vuonna 1894 järjestössä noin 10 % kaikista jäsenistä, mutta kuinka suureksi osuus kasvoi järjestön laajetessa, on arvailujen varassa. Luultavasti naisten osuus kasvoi suuremmaksi, kun järjestö levisi ympäri Irlantia, sillä naiset perustivat useille paikkakunnille omia haaraosastojaan.

Gaelic Leaguen haaraosastoissa naiset huolehtivat järjestön tärkeimmästä tehtävästä eli iirin opetuksesta samoin kuin miehetkin. Naiset olivat erityisen merkittäviä järjestelijöitä, esimerkiksi Gaelic Leaguen vuosittaisessa kulttuurijuhlissa *Oireachtasissa* naisilla oli oma komiteansa, joka vastasi juhlapaikan koristelusta ja tarjoilusta. Jenny Wyse-Power, joka toimi mm. varapuheenjohtajana Sinn Féinissa ja joka valittiin vuonna 1936 senaattoriksi, totesikin muistelllessaan naisten toimintaa, että naisjäsenet hoitivat lähes kokonaan Gaelic Leaguen sosiaalisen puolen. (Tarkemmin: Margaret Ward, *In Their Own Voice: Women and Irish Nationalism*, s. 14.) Naiset osallistuivat myös järjestön propagandatyöhön: he kirjoittivat pamfletteja ja artikkeleja järjestön lehtiin ja luennoivat iirin kielen puolesta. Ainoa merkittävä järjestön työ, johon naiset eivät osallistuneet alusta lähtien oli organisoijien (iiriksi *timirí*) työ. Nimittäin ensimmäinen timire Tomás Ó Concheanainn aloitti työnsä jo vuonna 1899 ja ensimmäinen nainen Eilís Nic Con Uladh (McCullough) aloitti työskennellä vasta vuonna 1917. Colm Ó Cearúil on organisoijia käsittelevässä kirjassaan *Aspail ar son na Gaeilge* epäillyt, että naisia ei palkattu työhön aiemmin, koska irlantilaiset eivät olisi olleet valmiita vastaanottamaan naisorganisoijia, jotka kiersivät ympäri maata taivuttelemassa paikkakuntien merkkihenkilöitä kieliasian puoleen ja perustamassa uusia Gaelic Leaguen haaraosastoja. Oli asia niin tai ei, naiset joka tapauksessa ehdottivat alunperin organisoijien palkkaamista: Máiréad Ní Raghallaigh (O'Reilly) ja Norma Borthwick

Mhurchú 1986: *1882-1982: Beathainéis A hAon*, s. 70), totesi: ”Luonnostaan naisten rooli on erilainen kuin miesten, ja hyvä niin. Meidän tehtävämme ei ole ryhtyä fyysiseen tai suoraan kansakunnan puolustamiseen paitsi äärimmäisessä hädässä ja suoran sodan paineessa – Ensimmäinen tehtävämme on antaa uskollisuutemme ja tukemme miehille, jotka taistelevat Irlannin puolesta.” (Ward 1995: *In Their Own Voice: Women and Irish Nationalism*, s. 39–40.) Gaelic Leaguessa toimikin nationalistisia naisia, jotka asettivat Irlannin ja sen itsenäistymisen etusijalle ennen omaa äänioikeuttaan. Kun Irlanti itsenäistyi, naisten uskollisuus maan asialle todella palkittiin ja naisille myönnettiin äänioikeus samoin ikärajoituksin kuin miehillekin. Vaikka irlantilaisnaiset eivät osallistuneet itsenäistyneessä Irlannissa näkyvästi politiikkaan, he kuitenkin vaikuttivat asioihin erilaisten uusien järjestöjen kautta.

Hieman kirjallisuutta:

- Diarmuid Breathnach & Máire Ní Mhurchú: *1882–1982: Beathainéis 1–5*, Baile Átha Cliath. – Viisiosainen sarja, joka sisältää iirin kieleen ja kulttuuriin vaikuttaneiden henkilöiden elämäkertoja. Oivallinen hakuteos iirin historiasta kiinnostuneille.
- John Hutchinson 1987: *The Dynamics of Cultural Nationalism: The Gaelic Revival and the Creation of the Irish Nation State*, Allen & Unwin, London. – Hyvä teos irlantilaisesta kulttuurinationalismista ennen maan itsenäistymistä.
- Breandán Ó Conaire (toim.) 1986: *Language, Lore and Lyrics*, Blackrock. – Sisältää Douglas Hyden tärkeimmät aatteelliset kirjoitukset.
- Brian Ó Cuív 1996: *Irish language and literature, 1845–1921*, teoksessa W. E. Vaughan (toim.), *A New History of Ireland, VI: Ireland under the Union, II, 1870–1921*, Oxford University Press, s. 385–435.
- Seán Ó Tuama (toim.) 1972: *The Gaelic League Idea*, Mercier Press, Cork. (Uusintapainos 1993.)
- Maryann Gialanella Valiulis & Mary O’Dowd (toim.) 1997: *Women & Irish History: Essays in honour of Margaret MacCurtain*, Wolfhound Press, Dublin.
- Margaret Ward 1995: *Unmanageable Revolutionaries: Women and Irish Nationalism*, Pluto Press, London. – Julkaistu ensimmäisen kerran 1989, uudessa painoksessa lisätty esipuhe. Tarkastelee Ladies’ Land Leaguea, Inghinidhe na hEireannia ja Cumann na mBania.
- Margaret Ward 1995: *In Their Own Voice: Women and Irish Nationalism*, Attic Press, Dublin. – Mainio kokoelma irlantilaisnaisten omia kirjoituksia. Ward esittelee kirjoittajat lyhyesti ja antaa jonkin verran taustatietoa.

Kirsi Yläne

Gaelic League oli näet ymmärtänyt, että ilman naisten apua iirin kieltä ei voisi elvyttää. Järjestön lehdessä *An Claidheamh Soluisissa* (suom. *Valon miekka*) todettiin jo elokuussa 1899 iirin kieliliikkeestä: ”on useasti osoitettu, että liike ei voi koskaan menestyä ennen kuin irlantilaiset äidit tuudittavat pikkuisensa uneen kansallisella kielellään”. Myöhemmin lehti vielä kertoi: ”Iiriä puhuva lapsi on kaikkein tärkein elävä asia Irlannissa nykyään. Gaelic Leaguen jäsenenä uskomme, että iirin kielen säilyttäminen kansankielenä on riippuvainen iiriä puhuvien lasten koulutuksesta – laajassa mielessä.” (5.1.1907) Naisten rooli ja vastuu oli Gaelic Leaguen mielestä huolehtia lasten varhaisesta kasvatuksesta ja koulutuksesta ja varmistaa siten, että lapset säilyttivät iirin kielen, joka oli irlantilaisen kansakunnan kannalta oleellinen asia.

Niinpä Gaelic Leaguen propagoijat kiinnittivät erityisesti huomiota irlantilaisten tyttöjen koulutukseen, jota se pitivät poikien koulutusta tärkeämpänä. *An Claidheamh Soluisissa* kerrottiin minkä vuoksi: ”Tytöistä kasvaa aikanaan naisia, ja juuri naiset – myöntäköön vain mies sen rehellisesti – ovat pääosassa muovailtaessa kansakunnan yleistä mielipidettä, sillä he ovat pääosassa muovailtaessa kansakunnan kotien moraalialia ja kulttuuria. Jos on tarpeellista vallata poikien koulut Irlannille, on tuhat kertaa tarpeellisempaa vallata tyttöjen koulut.” (29.9.1906.) Huolestuttavaa tyttöjen koulutuksessa oli Gaelic Leaguen mielestä se, että heidän koulutuksensa oli usein poikien saamaa koulutusta kehnompaa, kuten Mary Butler todisteli vertailemalla *An Claidheamh Soluisissa* elokuussa 1901 julkaistussa artikkelissaan ”Two Schools—A Contrast” tyttöjen ja poikien koulutusta toisiinsa. Butlerin mukaan pojilla oli edes pieni mahdollisuus kasvaa irlantilaisiksi, mutta tytöillä ei ollut mitään mahdollisuutta. Butler perusteli mielipidettään kuvaamalla erästä tyttökoulua, jossa hän oli vierailut. Luokkien seinillä oli ollut kuvia kuningaskunnan majesteetista ja brittisotilaista. Iiriä ei olu opetettu lainkaan, vaikka alue, jolla koulu oli sijainnut, oli suurelta osin iirinkielinen. Tyttökoulun lähellä sijainneessa poikien koulussa asiat olivat olleet toisin: iiriä oli opetettu ja käytetty opetuksessa. Butler päätyikin artikkelissaan väittämään, että Irlannin koulut tekivät tytöistä epäkansallisia. Tämä johtui hänen mukaansa siitä, että iirin kielen ja Irlannin historian opetuksen katsottiin kuuluvan pojille, jotka olivat tulevia poliitikkoja, kun tytöt sen sijaan olivat tulevia perheenemäntiä, joille ei kannattanut näitä asioita opettaa. Butler itse ei arvostellut tätä näkemystä sen vuoksi, että hän olisi kannattanut naisten osallistumista politiikkaan – päinvastoin hänestä irlantilaisten vastenmielisyys nähdä naisten sekaantuvan politiikkaan oli ”hyvin oikeutettua” – vaan siis siksi, että iiriä ei voitu ilman perheenemäntien yhteistyötä pitää elävänä. (*An Claidheamh Soluis*, 24.8.1901.)

Gearoidin Ni Ghriobhtha jopa ehdotti, että Gaelic League olisi itse ryhtynyt huolehtimaan tyttöjen kasvatuksesta. Hänen mukaansa koulutusta olisi voinut järjestää Gaelic Leaguen opistoissa, jotka olivat vuoden aikana useita kuukausia tyhjillään. (Opistoissa, joissa iirin kielen opettajia koulutettiin, opetusta annettiin lähinnä kesäkuukausina.) Tytöille olisi pitänyt Ni Ghriobhthan mukaan opettaa iirin lisäksi myös ruuanlaittoa, pyykinpesua, puutarhan hoitoa, kanojen kasvatusta, mehiläisten hoitoa, lypsämistä ja vaatteiden valmistamista. Ni Ghriobhtha oli erittäin toiveikas ehdottamiensa koulujen suhteen, koska Irlannin tulevien sukupolvien opettajat olisivat saaneet niissä

käytännöllistä kansallista opetusta. Hän uskoi, että Gaelic Leaguen ihanne olisi toteutunut näiden koulujen avulla, koska ne ennen kaikkea olisivat valmistaneet tyttöjä ”ottamaan paikkansa äiteinä ja kyvykkäinä taloudenhoitajina huomisen uudelleenluodun iiriä puhuvan Irlannin kodeissa”. (*An Claidheamh Soluis*, 26.9.1914.)

Gaelic League -vaakuna

Gaelic Leaguen mukaan naisten mahdollisuus vaikuttaa kieliliikkeessä ja siten kansallisuustaistelussa ei kuitenkaan rajoittunut vain kotiin. Mary Butler esitti *Irishwomen and the Home Language* -pamfletissaan, että koti oli kansallisuuden alkulähde, josta kansallisuuden oli levittävä jokaiselle elämän alueelle: kirkkoon, kouluun, lehdistöön ja markkinapaikoille. Butlerin mukaan irlantilaisnaiset saattoivat, sen jälkeen kun olivat tehneet kodeistaan kansallishenkisiä, irlantilaistaa myös sosiaalisen ympäristönsä. Kansallisuus kun ei rajoittunut vain politiikkaan, vaan siihen kuuluivat myös henkiset, älylliset ja taloudelliset asiat, ja naisten velvollisuus oli Butlerin mukaan osallistua juuri näihin kansallisuuden laajempiin piireihin. – Itse politiikka siis sai jäädä miehille. – Naiset saattoivat auttaa etenkin Gaelic Leaguen sosiaalisessa työssä ja järjestää viihdetilaisuuksia. Butler uskoi myös, että siirtolaisuutta olisi voinut vähentää tarjoamalla maaseudulla ”maanläheistä” ja ”innostavaa” viihdettä, sillä hänen mielestään osa siirtolaisuudesta johtui yksinkertaisesti vain vaihtelunhalusta! (*Irishwomen and the Home Language*, [1901].) Gaelic Leaguehan ei suinkaan ihanteellisesti uskonut, että pelkästään saamalla ihmisten käsitykset iiristä muutettua kielitilanne maassa paranisi, vaan olennainen osa järjestön ideologiaa oli irlantilaisen teollisuuden tukeminen. Kielikysymys nähtiin olevan sidoksissa Irlannin talouteen: tukemalla teollisuutta tuettiin irlantilaisten työllisyyttä ja vähennettiin painetta siirtolaisuuteen ja halukkuuteen omaksua siirtolaiselle hyödyllisempi englantia. Vuonna 1902 Gaelic League perustikin erillisen komitean kotimaisen teollisuuden edistämiseksi. Naisten, ja kaikkien kieliliikkeen jäsenten, rooli oli suosia irlantilaisia tuotteita ja tukea mahdollisuuksiensa mukaan irlantilaista teollisuutta. Naisia erityisesti kehoitettiin ostamaan Irlannissa valmistettuja vaatteita ja valitsemaan muita irlantilaisia materiaaleja koteihinsa.

Gaelic Leaguen näkemyksiä naisten roolista arvosteltiin jo 1900-luvun alussa. Yksi merkittävimmistä aikalaisfeministeistä Irish Women's Franchise Leaguen perustaja Hanna Sheehy-Skeffington, väitti, että Gaelic League tunnusti naisten tärkeyden "pääasiassa heidän kyvykkyydessään äiteinä ja taloudenhoitajina, ei yksilöllisinä kansalaisina". (Hanna Sheehy-Skeffington, "Nationalism and feminism: a feminist critique", teoksessa Margaret Ward 1995: *In Their Own Voice*, s. 33.) Sheehy-Skeffingtonin mielestä naisten olisi ensin pitänyt saada äänioikeus, vasta sitten naisilla olisi todella ollut merkitystä nationalistisissa järjestöissä ja puolueissa. Kyynisesti voidaankin sanoa, että Gaelic League käytti hyväkseen naisten työpanosta toiminnassaan ottamalla naiset tasavertaisiksi jäseniksi miesten rinnalle, mutta ideologiassaan asetti naiset perinteiseen perheenäidin rooliin irlantilaisessa yhteiskunnassa. Miten paljon tämä kaksitahoinen suhtautuminen vaikutti esimerkiksi niihin lakeihin, joilla 1920-luvulla Irlannissa rajoitettiin naisten toimintaa siviilihallinnossa, on mielenkiintoinen kysymys, mutta siihen lienee mahdotonta vastata.

On syytä mainita, että Gaelic Leaguessa toimi myös naiseen hyvin tasa-arvoisesti suhtautuvia miehiä. Esimerkiksi vuoden 1916 pääsiäiskapinan tasavaltalaisjulistus oli säilyttäen tasa-arvoinen: julistuksessa puhuteltiin sekä irlantilaisia miehiä että naisia ja puhuttiin kaikkien kansalaisten tasa-arvoisista oikeuksista ja mahdollisuuksista ja mainittiin, että tuleva hallinto valittaisiin "kaikkien Irlannin miesten ja naisten äänillä". Tasavaltalaisjulistuksen allekirjoitti seitsemän miestä, joista kuusi oli Gaelic Leaguen jäseniä ja heistä kolme oli ollut An Coiste Gnón jäseniä. Ainakin osa Gaelic Leaguen jäsenistä suhtautui siis naiseen myös poliittisesti tasavertaisesti. Toisaalta Gaelic Leaguen esittämä näkemys naisten roolista perheenäiteinä saattoi osaltaan johtua myös siitä, että aina vuoteen 1915 asti järjestö sanoutui hyvin selkeästi irti politiikasta. Siksi järjestö ei voinutkaan kovin hyvin yllyttää naisia osallistumaan politiikkaan. Gaelic Leaguen esimerkki naisten hyväksymisestä tasavertaisiksi jäseniksi kuitenkin auttoi naisia mukaan politiikkaan ainakin siten, että nationalistinen puolue Sinn Féin seurasi mallia ja hyväksyi naiset jäsenikseen.

Gaelic Leaguen naisille irlantilaisessa kansakunnassa antama rooli perheenäiteinä ja kasvattajina ei myöskään ole mitenkään yllättävä eikä se tietenkään yksin vaikuttanut naisten asemaan Irlannissa, vaikka järjestön aatteilla kieltämättä oli vaikutusta maan kulttuuri-ihanteisiin. Irlannin kaltaisia tilanteita, joissa itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen naiset vetäytyivät toissijaiseen rooliin, löytyy esimerkiksi kolmannen maailman kansannousuista. Uusia valtioita perustettaessa naisille annetaan yleensä rooli kotiäiteinä, jotka huolehtivat lapsistaan ja miehistään, eikä Irlanti ole tästä poikkeus. Irlantilaisnaisten asemaan varmasti myös katolisen kirkon merkitys on ollut suurempi kuin Gaelic Leaguen esittämät näkemykset.

Miksi Gaelic Leaguessa aktiivisesti toimineet naiset eivät lähteneet mukaan itsenäisen Irlannin politiikkaan yhtä innokkaasti kuin järjestön miehet, johtuu osittain myös siitä, että Gaelic Leaguen naiset yksinkertaisesti olivat samaa mieltä järjestön esittämien näkemysten kanssa. Edellä lainaamani propagandakirjoituksethan olivat juuri Gaelic Leaguen naisjäsenien tekemiä. Esimerkiksi Agnes O'Farrelly, jota Diarmuid Breathnach ja Máire Ní Mhurchú pitävät tähänastisen Gaelic Leaguen tärkeimpänä naisena (Breathnach & Ní

esittivät organisoijien ja kiertävien opettajien palkkaamisen ratkaisuksi iirin opettajapulaan vuoden 1898 vuosikokouksessa.

Gaelic Leaguen tasavertaista asennetta järjestön nais- ja miesjäsenien välillä kuvastaa se, että naisia oli mukana järjestön johtokunnassa, *An Coiste Gnóssa*, jo toiminnan alkuvuosilta lähtien. Esimerkiksi vuosina 1904–1905 johtokunnan 18 Dublinissa asuvasta jäsenestä peräti kuusi, eli kolmasosa, oli naisia. Johtokunnan jäsenet valittiin vuosikokouksessa vaaleilla, joissa useana vuonna naiset menestyivät erittäin hyvin, mikä saattoi johtua siitä, että johtokunnan naisjäsenet olivat hyvin aktiivisia kokouksiin ja An Coiste Gnón alaisiin komiteoihin osallistujia. Gaelic Leaguen esimerkki innosti myös muita nationalistisia seuroja ja esimerkiksi Sinn Féinin johtokunnassa toimi naisia heti alusta lähtien. Kuitenkin kun tarkastellaan Gaelic Leaguen esittämiä käsityksiä naisten roolista iirin säilyttämisessä ja irlantilaisen kansakunnan luomisessa, järjestö ei osoitukaan kovin uudistusmieliseksi.

Gaelic League suhtautui naisten rooliin irlantilaisen kansakunnan kehittämisessä hyvin perinteisesti: järjestö korosti naisten roolia äiteinä ja perheenemäntinä. Tämä ilmenee hyvin järjestön jäsenen Mary Butlerin kirjoituksesta *Irishwomen and the Home Language*, jonka Gaelic League julkaisi propagandapamflettien sarjassaan vuonna 1901. Mary Butler painotti kirjoituksessaan, ettei hän ollut ajamassa naisia julkisuuteen, mikä oli hänen mukaansa hyvin vastenmielistä monille irlantilaisille. Päinvastoin hän totesi: "Annettakoon täysin ymmärtää, että kun irlantilaisnaiset kutsutaan osallistumaan kieliliikkeeseen, heidän ei tarvitse heittäytyä julkisuuden kurimukseen. Ei, työ, jonka he voivat parhaiten tehdä, on työtä, joka tehdään kotona." (Mary Butler [1901]: *Irishwomen and the Home Language*, Dublin, s. 2.) Gaelic Leaguessa toimiminen oli sopivaa kainoille irlantilaisnaisille, koska "tämä kielisota – on erityisen tyyppistä sotaa, jota parhaiten eivät käy kirkuvat syöjättäret tai aggressiiviset amatsonit, vaan hellät, hiljaiset naiset, jotka opettavat pienille lapsille heidän ensimmäiset rukouksensa ja istuen kotilieden luona saavat ympärillään olevat oivaltamaan eron kodin ja asunnon välillä."

Mary Butler kohdisti sanomansa kotiäideille ja naimisissa oleville naisille, koska kieliliikkeen tarkoituksena oli tehdä iiristä elävä kieli ja kotien kieli. Naiset perheenemäntinä, tai kirjaimellisesti "kotien tekijöinä" (*home makers*), olivat ratkaisevassa roolissa kieliliikkeessä. Butler vetosi: "Irlannin perheenemännät, tehkää iiristä kotikieli. Te, ja yksin te, voitte tehdä sen." Butler vieritti samalla naisille vastuun myös irlantilaisen kansakunnan kohtalosta: "Heillä on raskas vastuu päättää kielen kohtalosta, ja sen myötä kansakunnan kohtalosta, sillä kansakunnan olemassaolo on erottamattomasti sidoksissa kielen kohtaloon." Butlerin mukaan koti oli naisten valtakunta, jossa naiset päättivät niin aineellisista kuin henkisistäkin asioista. Naiset päättivät, mitä tavaroita kotiin hankittiin, mitä lauluja kodissa laulettiin ja mitä kieltä puhuttiin. Naiset myös huolehtivat lasten varhaisesta kasvatuksesta, jonka aikana lapsiin voi vaikuttaa eniten. Butlerin mukaan maan tulevien kansalaisten luonteet nimittäin luotiin kotiuunien luona, jossa naiset kertoivat lapsilleen tarinoita. Irlantilaisnaisten vallassa oli siis tehdä kodeistaan todella irlantilaisia puhumalla iiriä kodeissaan, tai opettelemalla kieltä mikäli he eivät sitä ennestään osanneet, ja kasvattamalla lapsistaan kansallismielisiä.

Roddy Doyle: *Nimeni on Henry Smart. Kertomus rakkaudesta, vihasta ja kapinasta.* Suom. Leena Tamminen, WSOY, Juva 1999. 415 (+2) s. 139,- mk. (alkuteos: *A Star Called Henry*, 1999).

Tarina loistavasta Henrystä

Roddy Doyle on monipuolinen kirjailija, jonka tuotantoon on vaikea suhtautua. Hänen kolme ensimmäistä romaaniaan - *Barrytown-trilogia* - olivat humoristisia ja yksinkertaisuudessaan loistavia kertomuksia Dublinin pohjoispuolen työväenluokasta. Uusimmissa romaaneissaan hän on siirynyt huumorista kohti poliittisuutta ja suoraviivaisuudesta kohti psykologiaa. *Barrytown-trilogia* oli sekä temaattisesti että kerronnaltaan uutta luovaa, jälkituotannossaan hän tukeutuu tuttuihin ja turvallisiin temaattisiin ja kerronnallisiin ratkaisuihin. Doylen kiinnostus psykologiaan oli aistittavissa jo *The Vanissa* (1991) mutta vasta *Paddy Clarke Ha ha ha*:ssa (1993) siitä tuli keskeinen elementti. Booker-palkitussa romaanissaan Doyle osoitti pystyvänsä tunkeutumaan kymmenvuotiaan pojan mieleen tavalla, joka sai ihmiset ympäri maailmaa huokailemaan 'tämä kirja kertoo minusta'. *The Woman Who Walked Into Doors*ssa (1996), ja erityisesti samaan tarinaan nojautuvassa käsikirjoituksessa *Family* (1994), Doylen teksti sai entistä synkemmän sävyn. *Nimeni on Henry Smart* on luonnollinen jatko Doylen edelliselle romaanille: kiinnostus ihmismieleen lavenee ja sävyt tummenevat.

Vuonna 1902 köyhään Smartin perheeseen syntyy olosuhteisiin nähden harvinaisen terve poikalapsi, joka kastetaan tähtenä tuikkivan veljensä mukaan Henryksi. Neljänsadan sivun matkalla kohti Irlannin itsehallintoa Henry ehtii olla katulapsena, satamajätkänä, oman aikansa casanovana, vapaustaistelijana, IRA:n tappajana ja tappolistalla - kaikki ennen kuin hän täyttää kaksikymmentä vuotta. Kiinnostavista asetelmistaan huolimatta *Nimeni on Henry Smart* ei rakennu juonen varaan, vaikka Doyle on siihen panostanutkin enemmän kuin edellisissä romaaneissaan yhteensä. Juonen sijasta romaanin kantava voima on romaanin henkilöissä, erityisesti heidän poliittisuudessaan – Henryn kohdalla lähinnä epäpoliittisuudessa. *Nimeni on Henry Smart* ei kuitenkaan ole poliittinen romaani, ei ainakaan tyypillisesti 'irlantilaisella' tavalla. Doyle onnistuu pitämään politiikan siellä minne se kuuluukin, eli mahdollisimman kaukana 14-vuotiaan Henry Smartin sisimmästä, jossain siellä missä Jack Dalton, Michael Collins ja Eamon de Valera - ja toisaalta Ivan Dalton - majailevat. Henryn taivalta kohti itsenäisyystaistelijaksi eivät ohjaile suuret unelmat itsenäisestä Irlannista vaan itsekkäät pyrkimykset ja lopulta lojaalisuus muita, neiti O'Shea, David Climanisia ja Michael Collinsia, kohtaan. Doylen kunniaksi on sanottava, että on piristävää lukea itsenäisyystaistelusta kertova irlantilainen romaani ilman urheita, epätitekkäitä sankareita ja julmia mutta pelkurimaisia vainolaisia. Romaanin lopussa tuntuukin kuin Doyle olisi halunnut näpättää yhtälailla tasavaltalaisia kuin unionistejakin. Parasta *Nimeni on Henry Smart*issa onkin Doylen rohkea veto tehdä itsenäisyystaistelun pyhimyksistä ihmisiä – yllättävää kyllä, sama tendenssi on nähtävissä nykyisessä historiankirjoituksessa.

Doylen valtti on aina ollut henkilöhahmojen rakentaminen, mutta *Nimeni on Henry Smart* on tässä suhteessa pettymys. Doyle piirtää kyllä terävästi kuvan nuoresta miehestä jolle tapahtuu aivan liian paljon aivan liian nopeasti. Henry Smartin, kuten muidenkin teoksen henkilöiden kehittyä jättä kuitenkin pahasti kesken. Aivan kuin Doylelta olisi loppunut kärsivällisyys ja viimeistely

iirin kielen aseman rappio ei suinkaan jäänyt huomaamatta 1800-luvun Irlannissa, vaan vuosisadan lopulla maassa perustettiin useita iiriä vaalineita järjestöjä, joista Gaelic Leaguesta tuli menestynein.

Gaelic League, tai iiriksi Conradh na Gaeilge (suomeksi Iirin liitto), perustettiin Dublinissa heinäkuussa 1893. Järjestö julisti tavoitteekseen säilyttää iiri puhuttuna kielenä Irlannissa. Gaelic Leaguen tärkeimpiä ideologian luoja oli protestantti Douglas Hyde, joka piti englantilaistumista syynä Irlannin heikkoon tilaan. Järjestön pyrkimyksenä olikin estää Irlannin englantilaistuminen säilyttämällä ja kehittämällä irlantilaista (siis iirinkielistä) kulttuuria. Ihanteellisena käsityksenä kulttuuri-intoilijoilla oli, että kulttuurin kukoistuksesta seuraisi myös taloudellinen kukoistus ja Irlannista voi tulla uudestaan yhtä merkittävä kulttuurikeskus kuin saari keskiajalla oli ollut. Gaelic League kasvoi melko pian perustamisensa jälkeen joukkoliikkeeksi; järjestössä arvioidaan parhaimmillaan 1900-luvun alussa olleen 75 000 jäsentä. Järjestön suosioon vaikuttivat monet asiat: esimerkiksi buurisodan nostattama imperialismien vastaisuus ja vuoden 1798 kapinan satavuotisjuhlien synnyttämä kansallinen innostus. Merkittävää oli myös se, että Gaelic League tarjosi etenkin katolisille koulutetuille nuorille, jotka eivät juurikaan onnistuneet saamaan koulutustaan vastaavaa työtä uskontonsa vuoksi, hyvän mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnassa. Irlannin itsenäistyttyä Gaelic Leaguen suosio laski, mutta järjestössä vallinneet käsitykset irlantilaisuudesta ja irlantilaisesta kulttuurista vaikuttivat silti vahvasti etenkin itsenäistyneen Irlannin ensimmäisinä vuosikymmeninä, sillä Gaelic Leaguesta ja sen ideologiasta oli tullut tärkeä osa irlantilaista kulttuurinationalismia. Aatteet näkyivät myös lainsäädännössä, olihan iso osa itsenäisen Irlannin johtavista poliitikoista, ainakin jossain elämänvaiheessaan, ollut Gaelic Leaguen jäsen: esimerkiksi Douglas Hydesta, Gaelic Leaguen monivuotisesta puheenjohtajasta, tuli Irlannin tasavallan ensimmäinen presidentti ja Eoin Mac Néillistä, toisesta merkittävästä ideologian muotoilijasta ja järjestön sihteeristä, tuli Irlannin vapaavaltion ensimmäinen opetusministeri. Gaelic League ei onnistunut nostamaan iiriä kaikkien irlantilaisten kieleksi, mutta se onnistui nostamaan iirin kielen irlantilaisen kansakunnan symboliksi, mikä näkyy hyvin edelleen esim. Irlannin tasavallan perustuslaissa, jonka mukaan iiri on maan ensimmäinen virallinen kieli ja englantia toinen virallinen kieli. – Mainittakoon, että vaikka kirjoitan Gaelic Leaguesta menneessä aikamuodossa, järjestö toimii vieläkin iirin puolesta Irlannissa. Esimerkiksi Dublinissa Gaelic Leagueella on kirjakauppa, joka myy iirinkielistä kirjallisuutta.

Samaan aikaan kun Gaelic League ja kansallinen herääminen Irlannissa olivat voimakkaimmillaan 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa, naiset alkoivat vaatia oikeuksiensa ja yhteiskunnallisen asemansa parantamista. Naiset saivat 1800-luvun lopulla Irlannissa oikeuden osallistua yliopistokoulutukseen ja uusien vapauksien myötä naiset innostuivat myös itsenäisyystaistelusta. Irlantilaisnaisten asemaa vaikeutti kuitenkin se, että heidän omien ja maansa oikeuksien puolesta taistelemista oli ongelmallista yhdistää ja erityisesti äänioikeuden vaatiminen aiheutti ongelmia. Osa nationalisteista esimerkiksi syytti brittihallinnolta äänioikeutta vaatineita naisia epäisänmaallisiksi. Irlantilaisnaiset joutuivatkin kärjistäen sanottuna ratkaisemaan, kumpaa he pitivät ensisijaisena, Irlannin itsenäisyyttä vai naisten äänioikeutta.